

WOJEWÓDZKI URZĄD PRACY
W Białymstoku

***Diagnoza sytuacji
na rynku pracy
w woj. podlaskim
w zakresie bezrobocia
długotrwałego***

Białystok, październik 2014

Spis treści

Wstęp.....	3
1. Ogólna sytuacja na regionalnym rynku pracy w woj. podlaskim	3
2. Długotrwałe bezrobocie w woj. podlaskim	6
3. Zapotrzebowanie pracodawców na kwalifikacje w woj. podlaskim.....	11
4. Zawody generujące długotrwałe bezrobocie w woj. podlaskim	14
5. Przyczyny długotrwałego bezrobocia i bariery utrudniające podjęcie zatrudnienia przez osoby długotrwale bezrobotne. Problem mobilności siły roboczej.....	17
6. Aktywizacja zawodowa osób długotrwale bezrobotnych przez powiatowe urzędy pracy i efektywność podstawowych programów rynku pracy	18

Problem długotrwałego bezrobocia jest jednym z głównych wyzwań nie tylko podlaskiego rynku pracy. O ile przyjęło się, że dopuszczalny jest pewien procent osób pozostających bez zatrudnienia na danym rynku pracy (koncepte tzw. bezrobocia równowagi, naturalnej stopy bezrobocia)¹, to wraz z wydłużaniem okresu pozostawania bez pracy przez osoby bezrobotne pojawiają się negatywne skutki dotkliwe nie tylko dla jednostek, takie jak ubożenie i zagrożenie wykluczeniem, ale i zaburzające sytuację społeczną i gospodarczą.

Generalnie, bezrobocie długotrwałe to, zgodnie z definicją OECD, okres poszukiwania pracy dłużej niż przez 12 miesięcy, przy czym wyróżnia się bezrobocie długotrwałe ciągle i bezrobocie długotrwałe wielokrotne, które trwa dłużej niż 12 miesięcy w okresie kilku lat. Tą drugą definicją posługuje się Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy², wg której ***bezrobocie długotrwałe jest rozumiane jako pozostawanie przez osobę bezrobotną w rejestrze powiatowego urzędu pracy łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich 2 lat, z wyłączeniem okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego dorosłych.***

Podstawowym sposobem mierzenia skali zjawiska długotrwałego bezrobocia na lokalnych rynkach pracy (powiatowych) jest procentowy udział osób bezrobotnych długotrwałe wśród ogółu zarejestrowanych bezrobotnych.

1. Ogólna sytuacja na regionalnym rynku pracy w woj. podlaskim

Woj. podlaskie należy do regionów o trudnej sytuacji na rynku pracy. Stopa bezrobocia rejestrowanego znacznie przewyższa średnie wartości krajowe (w Podlaskiem 13,1% w końcu września 2014r. wobec 11,5% w skali Polski), plasując nasz region wśród 6 województw o najwyższej stopie bezrobocia. W ewidencji powiatowych urzędów pracy przebywały w końcu września 2014r. 60333 osoby

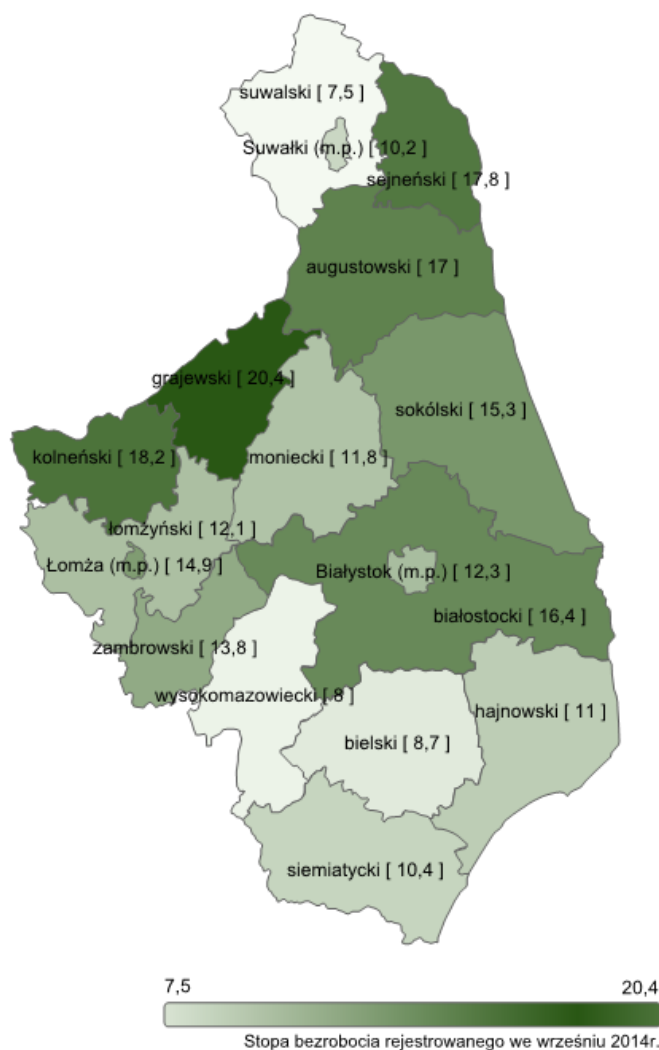
¹ Kwiatkowski E „Bezrobocie: podstawy teoretyczne”, PWN, Warszawa 2002

² art.2 ust.1 pkt.5) ustawy z dnia 20 kwietnia 2004r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz.U. z 2013r., poz. 674 z późn. zm.),

bezrobotne. Na przestrzeni roku poziom bezrobocia zmniejszył się o 7746 osób, tj. o 11,4%, natomiast wartość stopy bezrobocia spadła o 1,6 punktu proc.

W okresie styczeń-wrzesień 2014r. odnotowano mniejszy niż w poprzednim roku **ruch bezrobotnych**. W urzędach pracy zarejestrowano 51713 nowych bezrobotnych (przed rokiem było ich więcej, bo 58750), a wyłączono 62269 bezrobotnych (przed rokiem - 59376). Główne przyczyny odpływu z bezrobocia to: podejmowanie pracy – zatrudnienie podjęło 27281 osób oraz niepotwierdzenie gotowości do pracy - 14335 osób. Wskaźnik płynności rynku pracy (tj. stosunek liczby osób bezrobotnych podejmujących pracę do liczby bezrobotnych nowo zarejestrowanych w tym samym czasie) ukształtował się w okresie 9 miesięcy 2014r. na poziomie 52,8%, a więc wyższym niż w analogicznym okresie roku poprzedniego (45,9%).

Rys. 1. Stopa bezrobocia rejestrowanego w powiatach woj. podlaskiego we wrześniu 2014r.

Bezrobocie w woj. podlaskim cechuje się dużym zróżnicowaniem terytorialnym. W skali województwa najwyższą **stopę bezrobocia** odnotowano w powiatach grajewskim (20,4%), kolneńskim (18,2%) oraz sejneńskim (17,8%). Najniższą stopę bezrobocia odnotowano na terenie powiatów: suwalskiego (7,5%), wysokomazowieckiego (8,0%) i bielskiego (8,7%). Widać więc znaczną rozpiętość bezrobocia w kontekście lokalnym.

Tabela 1. Zmiany poziomu i struktury bezrobotnych w szczególnej sytuacji na rynku pracy zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy woj. podlaskiego w końcu września 2013 i 2014r.

Wyszczególnienie	Liczba bezrobotnych 30.09.2013	%	Liczba bezrobotnych 30.09.2014	%	Wzrost/spadek 2014/2013		Zmiany % udziału w ogólnej liczbie bezro- botnych
					(+/-)	W %	
Bezrobotni ogółem, w tym osoby:	68079	100,0	60333	100,0	-7746	-11,4	+0,0
długotrwale bezrobotne	38792	57,0	37652	62,4	-1140	-2,9	5,4
bez wykształcenia średniego	33945	49,9	30120	49,9	-3825	-11,3	0,1
bez kwalifikacji zawodowych	21677	31,8	19545	32,4	-2132	-9,8	0,6
bez doświadczenia zawodowego	20714	30,4	18205	30,2	-2509	-12,1	-0,3
powyżej 50 roku życia	16423	24,1	15320	25,4	-1103	-6,7	1,3
do 25 roku życia	13928	20,5	11140	18,5	-2788	-20	-2
kobiety, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka	6889	10,1	6785	11,2	-104	-1,5	1,1
samotnie wychowujące co najmniej jedno dziecko do 18 rż	4899	7,2	4677	7,8	-222	-4,5	0,6
niepełnosprawni	3940	5,8	3711	6,2	-229	-5,8	0,4
które po odbyciu kary pozbawienia wolności nie podjęły zatrudnienia	1556	2,3	1549	2,6	-7	-0,4	0,3
po zakończeniu realizacji kontraktu socjalnego	160	0,2	184	0,3	24	15	0,1

Dane: WUP w Białymstoku

Do najliczniejszych grup osób bezrobotnych należą: bezrobotni długotrwale (62,4%), osoby bez wykształcenia średniego (49,9%), bez kwalifikacji zawodowych (32,4%) oraz bez doświadczenia zawodowego (30,2%). W większości wymienionych wyżej grup osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy odnotowano wzrost udziału w ogólnej populacji zarejestrowanych bezrobotnych, mimo odnotowywanego praktycznie we wszystkich tych grupach spadku liczebności. Stąd wniosek, że z rejestrów bezrobotnych w pierwszej kolejności odchodzą osoby najbardziej aktywne i mające największe szanse na rynku pracy ze względu na kwalifikacje, wykształcenie, doświadczenie zawodowe oraz motywację do pracy.

2. Długotrwale bezrobocie w woj. podlaskim

W woj. podlaskim subpopulacja osób długotrwale bezrobotnych jest jedną z najliczniejszych grup wśród osób zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy. W końcu września 2014r. stanowiła ona 62,4% i na przestrzeni roku jest udział zwiększył się o 4,4 punkty proc. Zjawisko to ulega więc znacznemu nasileniu.

Tabela 2. Długotrwale bezrobotni wg powiatowych urzędów pracy w 2013 i 2014 roku

Powiatowy Urząd Pracy	30.09.2013			30.09.2014		
	Liczba zarejestrowanych bezrobotnych ogółem	w tym osoby długotrwale bezrobotne	%	Liczba zarejestrowanych bezrobotnych ogółem	w tym osoby długotrwale bezrobotne	%
Sokółka	4877	3142	64,4	4214	2963	70,3
Augustów	4009	2549	63,6	3487	2397	68,7
Kolno	3211	2022	63	2910	1942	66,7
Mońki	2124	1287	60,6	1812	1192	65,8
Grajewo	4047	2503	61,8	3632	2328	64,1
Sejny	1751	1099	62,8	1564	998	63,8
Zambrów	2715	1607	59,2	2359	1505	63,8
Białystok	25788	14540	56,4	22973	14449	62,9
Łomża	6255	3510	56,1	5895	3564	60,5
Siemiatycze	1715	924	53,9	1709	1019	59,6
Hajnówka	2179	1082	49,7	1790	1013	56,6
Wysokie Mazowieckie	2414	1228	50,9	2114	1188	56,2
Bielsk Podlaski	2191	1025	46,8	2065	1119	54,2
Suwałki	4803	2274	47,3	3809	1975	51,9
Woj. podlaskie	68079	38792	57,0	60333	37652	62,4

Dane: WUP w Białymstoku

Długotrwale bezrobocie, podobnie jak bezrobocie ogółem, jest zjawiskiem zróżnicowanym przestrzennie. Procentowe udziały bezrobotnych pozostających bez pracy łącznie ponad 12 miesięcy w ciągu ostatnich dwóch lat osiągające wartości znacznie powyżej średniej dla województwa odnotowuje się w następujących powiatach: sokólskim (70,3%), augustowskim (68,7%), kolneńskim (66,7%) i monieckim (65,8%) (por. Tab. 2). Oznacza to, że 6-7 osób na 10 zarejestrowanych w wymienionych wyżej Powiatowych Urzędach Pracy poszukuje bez skutku stałego zatrudnienia ponad 12 miesięcy.

Również w poszczególnych gminach w wymienionych wyżej powiatach o najwyższym odsetku osób długotrwale bezrobotnych można zauważyć zróżnicowanie.

Tabela 3. Odsetek osób długotrwale bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowych Urzędach Pracy w: Augustowie, Kolnie, Mońkach i Sokółce wg gmin (wg stanu na 30.06.2014r.)

Miasto/Gmina	symbol terytorialny (7-cyfrowy)	Zarejestrowani bezrobotni razem	w tym długotrwale bezrobotni	%
Powiat augustowski		3551	2397	68,7
Sztabin	2001072	276	203	73,6
Bargłów Kościelny	2001032	311	228	73,3
Płaska	2001062	201	145	72,1
Lipsk	2001043	397	283	71,3
Augustów	2001022	336	233	69,3
Nowinka	2001052	175	120	68,6
Augustów	2001011	1855	1226	66,1
Powiat kolneński		2919	1942	66,7
Mały Płock	2006042	391	292	74,7
Kolno	2006032	621	433	69,7
Turośl	2006062	412	278	67,5
Grabowo	2006022	206	137	66,5
Kolno	2006011	940	611	65,0
Stawiski	2006053	349	213	61,0
Powiat moniecki		1887	1192	65,8
Knyszyn	2008043	302	225	74,5
Jasionówka	2008022	98	73	74,5
Jaświły	2008032	147	107	72,8
Mońki	2008063	717	468	65,3
Trzcianne	2008072	172	109	63,4
Krypno	2008052	182	111	61,0
Goniądz	2008013	269	148	55,0
Powiat sokólski		4444	2963	70,3

Miasto/Gmina	symbol terytorialny (7-cyfrowy)	Zarejestrowani bezrobotni razem	w tym długotrwale bezrobotni	%
Nowy Dwór	2011062	167	130	77,8
Suchowola	2011093	407	311	76,4
Krynki	2011043	289	219	75,8
Dąbrowa Białostocka	2011013	832	596	71,6
Korycin	2011032	116	82	70,7
Sokółka	2011083	1785	1239	69,4
Szudziałowo	2011102	207	143	69,1
Kuźnica	2011052	288	192	66,7
Sidra	2011072	203	129	63,5
Janów	2011022	150	91	60,7

Zjawisko długotrwałego bezrobocia jest nie tylko zróżnicowane terytorialnie, ale i jest zjawiskiem niejednorodnym. W poniższej tabeli przedstawiono strukturę tej grupy (Tab. 4).

Tabela 4. Struktura osób długotrwale bezrobotnych zarejestrowanych we wszystkich PUP woj. podlaskiego (30.09.2014r.)

Woj. podlaskie 30.09.2014r.		Liczba bezrobotnych ogółem	Bezrobotni długotrwale	% udział wśród bezrobotnych ogółem	% struktura osób bezrobotnych długotrwale
Płeć	kobiety	28158	17665	62,7	46,9
	mężczyźni	32175	19987	62,1	53,1
Miejsce zamieszkania (31.12.2013)	miasto	46050	26336	57,2	64,1
	wieś	24839	14746	59,4	35,9
Czas pozostawania bez pracy w miesiącach*)	do 1	6138	1133	18,5	3
	1-3	7498	1788	23,8	4,7
	3-6	6816	1805	26,5	4,8
	6-12	11287	4476	39,7	11,9
	12-24	11881	11859	99,8	31,5
	pow. 24	16713	16591	99,3	44,1
Wiek	18-24	11140	4630	41,6	12,3
	25-34	17749	10702	60,3	28,4
	35-44	11129	7692	69,1	20,4
	45-54	10863	7753	71,4	20,6
	55-59	6630	4723	71,2	12,5
	60 lat i więcej	2822	2152	76,3	5,7
Wykształcenie	wyższe	8704	4146	47,6	11,0
	policealne i	14235	8293	58,3	22,0

Woj. podlaskie 30.09.2014r.		Liczba bezrobotnych ogółem	Bezrobotni długotrwale	% udział wśród bezrobotnych ogółem	% struktura osób bezrobotnych długotrwale
	średnie zawod.				
	średnie ogólnokształcące	7274	4046	55,6	10,7
	zasadnicze zawodowe	14225	9803	68,9	26,0
	gimnazjalne i poniżej	15895	11364	71,5	30,2
Staż pracy ogółem	do 1 roku	10453	6561	62,8	17,4
	1-5	12668	8155	64,4	21,7
	5-10	7570	4790	63,3	12,7
	10-20	7926	5444	68,7	14,5
	20-30	5618	3654	65	9,7
	30 lat i więcej	2152	1002	46,6	2,7
	bez stażu	13946	8046	57,7	21,4
Ogółem		60333	37652	62,4	100

*) okres nieprzerwanego pozostawania w rejestrze bezrobotnych

Dane: WUP w Białymstoku

Z powyższego zestawienia wynika, że osoby bezrobotne w woj. podlaskim to w większości: mężczyźni (53,1%), mieszkańcy miast (64,1%), osoby w wieku największej aktywności zawodowej, tj. w wieku 25-34 lata (28,4%), bezrobotni posiadający wykształcenie poniżej średniego: gimnazjalne i poniżej (30,2%) i zasadnicze zawodowe (26,0%), bez stażu pracy (21,4%) bądź z krótkim stażem 1-5 lat (21,7%).

Należy mieć jednak na uwadze, że problem długotrwałego bezrobocia jest bardziej skomplikowany i może dotknąć osobę w każdym wieku i niezależnie od posiadanego poziomu wykształcenia i zawodu. Jak wynika z badania „Zjawisko długotrwałego bezrobocia w województwie podlaskim”³, a także powyższych danych statystycznych, problemem z długotrwałym poszukiwaniem pracy mają nie tylko osoby starsze, ale również absolwenci szkół oraz osoby w najlepszym wieku produktywności, tj. 18-44 lata. Długotrwałe bezrobocie nie jest również rzadkością wśród osób z wykształceniem średnim i wyższym.

Powagę sytuacji oddaje fakt, że w całej subpopulacji osób długotrwale bezrobotnych zdecydowanie wyróżniają się osoby, które pozostają nieprzerwanie

³ Zjawisko długotrwałego bezrobocia w województwie podlaskim”, Podlaskie Obserwatorium Polityki Społecznej Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku 2011, s. 111 i nast.
http://www.pops.up.podlasie.pl/uploads/upload/raporty/drugi/Zjawisko_długotrwałego_bezrobocia_w_pel2.pdf
 (24.10.2014)

bez zatrudnienia przez okres 24 miesięcy i dłużej (44,1%). Mamy więc tu do czynienia z bezrobociem długookresowym.

Tabela 5. Wybrane kategorie osób długotrwale bezrobotnych wg powiatowych urzędów pracy woj. podlaskiego (wg stanu na 30.09.2014r.)

Powiatowy Urząd Pracy	Długotrwale bezrobotni ogółem		W tym:							
			Poz. bez pracy pow. 24 mcy		Razem w wieku 25-44 lata		Bez wykształcenia średniego		Bez stażu pracy	
	Liczba	% do ogółu bezro- botnych	Liczba	% do ogółu bezro- botnych	Liczba	% do ogółu bezro- botnych	Liczba	% do ogółu bezro- botnych	Liczba	% do ogółu bezro- botnych
Augustów	2397	68,7	1191	49,7	1137	47,4	1454	60,7	528	22,0
Białystok	14449	62,9	6545	45,3	7143	49,4	7386	51,1	2714	18,8
Bielsk Podl.	1119	54,2	404	36,1	508	45,4	563	50,3	216	19,3
Grajewo	2328	64,1	1005	43,2	1178	50,6	1422	61,1	602	25,9
Hajnówka	1013	56,6	350	34,6	512	50,5	593	58,5	152	15,0
Kolno	1942	66,7	953	49,1	981	50,5	1217	62,7	583	30,0
Łomża	3564	60,5	1569	44,0	1721	48,3	2001	56,1	664	18,6
Mońki	1192	65,8	637	53,4	561	47,1	778	65,3	376	31,5
Sejny	998	63,8	415	41,6	557	55,8	558	55,9	187	18,7
Siemiatycze	1019	59,6	395	38,8	476	46,7	643	63,1	301	29,5
Sokółka	2963	70,3	1518	51,2	1453	49,0	1712	57,8	832	28,1
Suwałki	1975	51,9	653	33,1	859	43,5	1164	58,9	249	12,6
Wysokie M.	1188	56,2	362	30,5	575	48,4	699	58,8	331	27,9
Zambrów	1505	63,8	594	39,5	733	48,7	977	64,9	311	20,7
Podlaskie	37652	62,4	16591	44,1	18394	48,9	21167	56,2	8046	21,4

Dane: WUP w Białymstoku

3. Zapotrzebowanie pracodawców na kwalifikacje w woj. podlaskim

W ramach badania Podlaska Mapa Zawodów i Kwalifikacji 2013⁴, w 2013 roku przeanalizowano ogłoszenia o pracę z różnych źródeł, zarówno publicznych, jak i nie publicznych, na podstawie których zidentyfikowano zapotrzebowanie na ponad 86 tys. pracowników, w tym na 46 tys. pracowników świadczących pracę na terenie woj. podlaskiego. Skala i struktura popytu na pracę jest zróżnicowana terytorialnie.

Tabela 6. Zapotrzebowanie na pracę w woj. podlaskim w 2013 roku

Wyszczególnienie	PUP		pozostałe źródła		Razem	
	N	%	N	%	N	%
Białystok	4966	21,3	6994	30,9	11960	26,0
Łomża	1642	7	2109	9,3	3751	8,2
Suwałki	8	0	2359	10,4	2367	5,1
powiat sokólski	1893	8,1	348	1,5	2241	4,9
powiat białostocki	1500	6,4	552	2,4	2052	4,5
powiat augustowski	1396	6	651	2,9	2047	4,5
powiat zambrowski	1555	6,7	405	1,8	1960	4,3
powiat suwalski	1625	7	246	1,1	1871	4,1
powiat bielski	1403	6	171	0,8	1574	3,4
powiat grajewski	1153	4,9	235	1	1388	3,0
powiat sejneński	1273	5,5	53	0,2	1326	2,9
powiat wysokomazowiecki	1238	5,3	87	0,4	1325	2,9
powiat hajnowski	1056	4,5	180	0,8	1236	2,7
powiat kolneński	898	3,9	205	0,9	1103	2,4
powiat moniecki	736	3,2	81	0,4	817	1,8
powiat łomżyński	420	1,8	273	1,2	693	1,5
powiat siemiatycki	558	2,4	56	0,2	614	1,3
Pozostałe na terenie woj. podlaskiego	0	0,0	7661	33,8	7661	16,7
RAZEM	23320	100,0	22666	100,0	45986	100,0

Dane: *Podlaska Mapa Zawodów i Kwalifikacji*, Edycja 2013, PORPiG Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku, Białystok 2014

Największe zapotrzebowanie na pracę w woj. podlaskim jest generowane przez pracodawców działających w 3 największych ośrodkach miejskich. Natomiast spośród powiatów ziemskich najwięcej miejsc pracy zidentyfikowano w powiecie sokólskim, białostockim i augustowskim.

⁴ *Podlaska Mapa Zawodów i Kwalifikacji*, Edycja 2013, PORPiG Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku, Białystok 2014.

W skali województwa do najczęściej poszukiwanych zawodów należą:

Tabela 7. 20 najczęściej poszukiwanych zawodów w woj. podlaskim w 2013r.

Kod i nazwa zawodu	Liczba ofert pracy	%
332203 Przedstawiciel handlowy	5582	6,5
524902 Doradca klienta	3165	3,7
522301 Sprzedawca S	2882	3,3
833203 Kierowca samochodu ciężarowego	2452	2,8
515303 Robotnik gospodarczy	2350	2,7
251401 Programista aplikacji	2313	2,7
243305 Specjalista do spraw sprzedaży	2033	2,4
931301 Robotnik budowlany	1793	2,1
121303 Naczelnik / kierownik wydziału	1456	1,7
711202 Murarz S	1167	1,4
411004 Technik prac biurowych S	1046	1,2
712303 Tynkarz	995	1,2
241202 Doradca finansowy	974	1,1
411090 Pozostali pracownicy obsługi biurowej	845	1,0
962201 Pracownik prac dorywczych	800	0,9
325905 Opiekunka dziecięca S	785	0,9
512001 Kucharz S	772	0,9
712501 Monter / składacz okien	665	0,8
513101 Kelner S	655	0,8
932911 Robotnik pomocniczy w przemyśle przetwórczym	611	0,7

Dane: *Podlaska Mapa Zawodów i Kwalifikacji*, Edycja 2013, PORPiPG Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku, Białystok 2014

Na liście najczęściej poszukiwanych zawodów w woj. podlaskim znajdują się zarówno zawody specjalistów, jak i robotników niewykwalifikowanych.

Tabela 8. Zestawienie 20 najbardziej poszukiwanych zawodów w 2013r. w powiatach: augustowskim, kolneńskim, monieckim i sokólskim

POWIAT AUGUSTOWSKI	POWIAT KOLNEŃSKI	POWIAT MONIECKI	POWIAT SOKÓLSKI
Poszukiwani są pracownicy w zawodach: - o pomocniczych (robotnik gospodarczy, dozorca) - o związanych z pracą w handlu, obsługą klienta oraz obsługą biurową (sprzedawca, przedstawiciel handlowy, doradca)	Poszukiwani są pracownicy w zawodach: - o związanych z obsługą biurową (pracownik obsługi biurowej, sekretarka, asystent ds. księgowości, technik administracji) - o związanych z pracą w handlu (sprzedawca, przedstawiciel)	Poszukiwani są pracownicy w zawodach: - o pomocniczych (robotnik gospodarczy, pomoc kuchenna, sprzątaczkę biurową, sanitariusz szpitalny) - o związanych z obsługą biurową oraz z handlem i obsługą klienta (sprzedawca,	Poszukiwani są pracownicy w zawodach: - o pomocniczych (robotnik gospodarczy, sortowacz) - o związanych ze sprzedażą i obsługą klienta (sprzedawca, doradca klienta, przedstawiciel handlowy, agent ubezpieczeniowy)

POWIAT AUGUSTOWSKI	POWIAT KOLNEŃSKI	POWIAT MONIECKI	POWIAT SOKÓLSKI
klienta, pracownik obsługi biurowej) o związanych z pracą w hotelarstwie i gastronomii (repcjonista, pokojowa, kucharz, kelner, barman, pomoc kuchenna) o zawodach budowlanych (robotnik budowlany, murarz, cieśla, robotnik drogowy) o kierowca samochodu ciężarowego o szkutnik o pracownik ochrony fizycznej bez licencji o opiekunka dziecięca o szwaczka	handlowy, magazynier) o kierowców (kierowca autobusu, kierowca samochodu ciężarowego) o zawodach pomocniczych (robotnik gospodarczy, budowlany, placowy, sprzątaczką biurową, pomoc kuchenna, pracownik prac dorywczych) o kelner, kucharz o szwaczka o opiekunka dziecięca	przedstawiciel handlowy, doradca finansowy, magazynier) o ustawiacze i operatorzy obrabiarek do metali o pracownik socjalny o kierowca samochodu ciężarowego o zawodach budowlanych (robotnik budowlany, drogowy)	oraz obsługą biurową o zawodach budowlanych (robotnik budowlany, murarz, robotnik drogowy, brukarz, tynkarz, cieśla) o kierowca samochodu ciężarowego o ślusarz, mechanik pojazdów samochodowych o opiekunka dziecięca o krawiec o kucharz

Dane: *Podlaska Mapa Zawodów i Kwalifikacji*, Edycja 2013, PORPiPG Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku, Białystok 2014

W ogłoszeniach o pracę pracodawcy artykułowali również swoje wymagania dotyczące kwalifikacji pracowników.

Tabela 9. Kompetencje pracowników poszukiwane w woj. podlaskim w 2013r.

Kompetencje	Liczba ofert	%
Doświadczenie	30 420	64,7
Cechy osobowe, odnoszące się bezpośrednio do charakteru	24 300	51,7
Kompetencje społeczne i obywatelskie	15 641	33,3
Wykształcenie	15 034	32,0
Kompetencje informatyczne	14 524	30,9
Porozumiewanie się w językach obcych	14 357	30,5
Inicjatywność i przedsiębiorczość	14 012	29,8
Kursy i uprawnienia	12 963	27,6
Kompetencje/umiejętność uczenia się	9 964	21,2
Kompetencje matematyczno-techniczne	2 475	5,3
Porozumiewanie się w języku ojczystym	196	0,4
Świadomość i ekspresja kulturalna	58	0,1
Razem	47 002	-

Dane: *Podlaska Mapa Zawodów i Kwalifikacji*, Edycja 2013, PORPiPG Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku, Białystok 2014

Najczęściej pracodawcy oczekiwali od przyszłych pracowników doświadczenia w pracy na danym stanowisku (65% ofert). W ponad połowie ogłoszeń wskazywane były cechy osobowe odnoszące się bezpośrednio do charakteru, a w 1/3 ofert wymagano posiadania kompetencji społecznych i obywatelskich (komunikatywności, umiejętności pracy w zespole, interpersonalnych, nawiązywania kontaktów, rozwiązywania problemów, itp.). Istotne było wykształcenie formalne (32% ofert), kompetencje informatyczne (31%) oraz posługiwanie się w językach obcych, głównie w jęz. angielskim i niemieckim (31%). W przypadku wymaganych kursów i uprawnień, najczęściej były wymagane: prawo jazdy kat. B, C, CE, uprawnienia w zakresie przewozu rzeczy i osób, na wózki widłowe, uprawnienia elektryczne, uprawnienia budowlane, UDT, ADR, uprawnienia pedagogiczne.

4. Zawody generujące długotrwale bezrobocie w woj. podlaskim⁵

Osoby długotrwale bezrobotne są jedną z grup bezrobotnych, objętych monitoringiem zawodów deficytowych i nadwyżkowych są (tj. poprzednio pracujące, pozostające bez pracy ponad 12 miesięcy).

Tabela 10. Długotrwale bezrobotni w woj. podlaskim wg wielkich grup zawodów (stan w końcu I półrocza 2014 roku)

Grupy zawodów (nazwa grupy wielkiej)	Bezrobotni ogółem		Długotrwale bezrobotni	
	liczba	%	liczba	%
Ogółem, z tego:	62857	100,0	22999	100,0
Bez zawodu	15942	25,4	2939	12,8
0. Siły zbrojne	5	0,01	1	0,004
1. Przedstawiciele władz publicznych, wyżsi urzędnicy i kierownicy	248	0,4	84	0,4
2. Specjaliści	6150	9,8	1792	7,8
3. Technicy i inny średni personel	8293	13,2	3097	13,5
4. Pracownicy biurowi	2058	3,3	841	3,7
5. Pracownicy usług osobistych i sprzedawcy	7952	12,7	3550	15,4
6. Rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy	1260	2,0	578	2,5
7. Robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy	13477	21,4	6378	27,7
8. Operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń	3002	4,8	1422	6,2
9. Pracownicy przy pracach prostych	4470	7,1	2317	10,1

Dane: WUP w Białymstoku

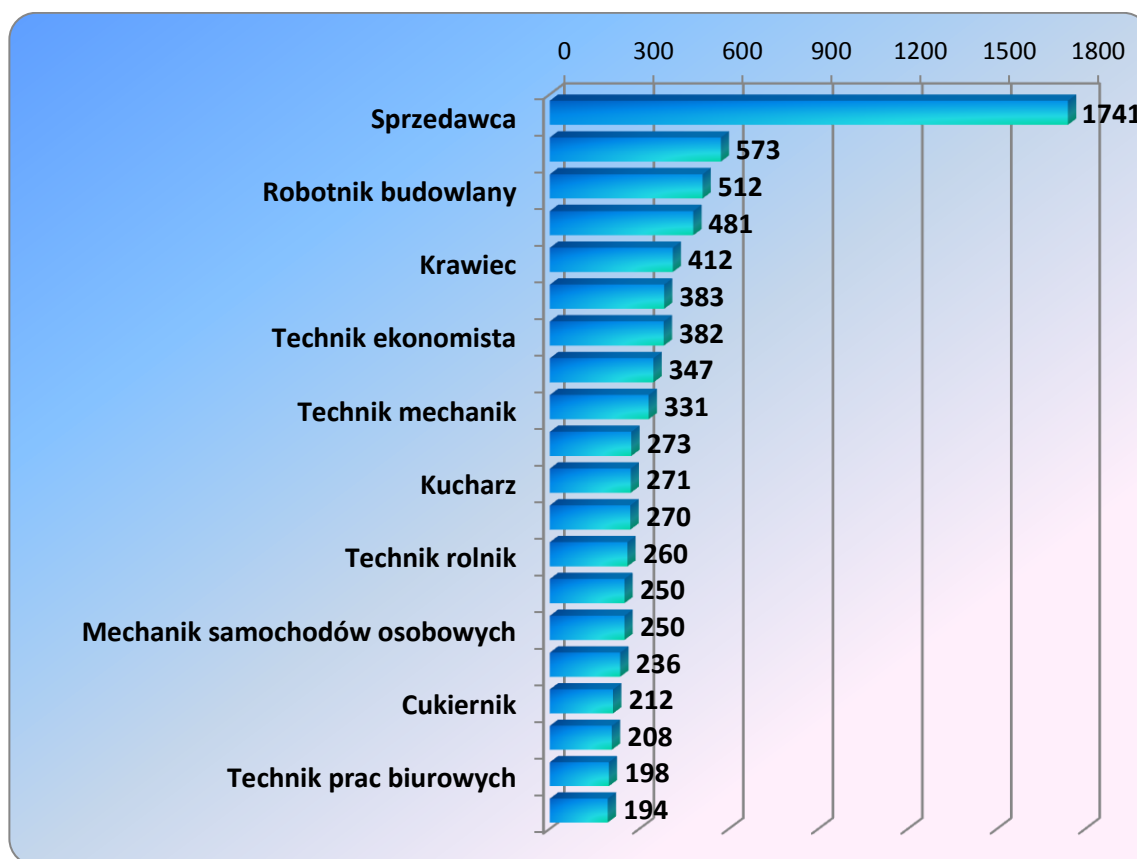
⁵ Ranking zawodów deficytowych i nadwyżkowych w woj. podlaskim w I półroczu 2014r. WUP w Białymstoku

Długotrwale bezrobotni to w woj. podlaskim w przeważającej mierze osoby pracujące poprzednio jako robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy – 27,7% ogółu długotrwale bezrobotnych (wobec 21,4% udziału w ogólnej liczbie bezrobotnych), pracownicy usług osobistych i sprzedawcy – 15,4% (wobec 12,7 %), technicy i inny średni personel – 13,5% (wobec 13,2%) oraz pracownicy zatrudnieni przy pracach prostych – 10,1% (wobec 7,1%). Najmniej licznie wśród osób pozostających bez pracy powyżej 12 miesięcy występowali przedstawiciele sił zbrojnych – 0,004% (wobec 0,01%), władz publicznych, wyżsi urzędnicy i kierownicy – 0,4% (wobec 0,4%), rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy – 2,5% (wobec 2,0%) oraz pracownicy biurowi – 3,7% (wobec 3,3).

Wskaźnikiem, który pozwala na wskazanie zawodów, w których najwięcej osób bezrobotnych pozostaje bez pracy powyżej 12 miesięcy, jest **wskaźnik długotrwałego bezrobocia w danym zawodzie**. Wskaźnik ten jest liczony jako stosunek liczby długotrwale bezrobotnych występujących w danym zawodzie do ogólnej liczby bezrobotnych zarejestrowanych w tym zawodzie. Można więc wysnuć wnioski, że kształcenie w takim zawodzie bez dostosowania programu nauczania do aktualnych potrzeb gospodarki może spowodować w przyszłości długotrwałe problemy ze znalezieniem zatrudnienia.

Do zawodów w największym stopniu generujących długotrwałe bezrobocie należą zawody z grupy robotników przemysłowych i rzemieślników: związane z budownictwem (m.in. malarze, murarze, hydraulicy i monterzy instalacji i urządzeń sanitarnych, stolarze meblowi), z przemysłem (ustawiacze i operatorzy obrabiarek do metali, mechanicy maszyn i urządzeń rolniczych i przemysłowych, ślusarze, elektromechanicy i elektromonterzy, mechanicy pojazdów samochodowych), odzieżowym (rękodzielnicy wyrobów z tkanin, skóry i pokrewnych materiałów, krawcy, kuśnierze, kapelusznicy) oraz spożywczym (masarze, robotnicy w przetwórstwie ryb, piekarze, cukiernicy i pokrewni). Wystąpiły także zawody związane z rolnictwem (operatorzy wolnobieżnych maszyn rolniczych i leśnych, rolnicy produkcji roślinnej i zwierzęcej, technicy rolnictwa i pokrewni). Dużą grupę stanowili pracownicy przy pracach prostych (m.in. robotnicy pomocniczy w budownictwie drogowym i wodnym, pomoce i sprzątaczk biurowe, robotnicy pracujący przy przeładunku towarów, robotnicy przy pracach prostych w przemyśle, robotnicy pomocniczy w budownictwie ogólnym). Były to więc zawody związane z przemysłem, usługami prostymi oraz z niższymi poziomami wykształcenia. Do zawodów generujących długotrwałe bezrobocie należy także zaliczyć zawód sprzedawcy sklepowego oraz pracownika obsługi biurowej, jednakże do tych zawodów kierowanych jest najwięcej ofert pracy.

Rys. 2. Zawody najliczniej występujące wśród osób długotrwale bezrobotnych w woj. podlaskim (stan w końcu I półrocza 2014r.)

*) Ranking obejmuje 20 zawodów (wg 6-cyfrowych kodów), w których długotrwale bezrobotni stanowili co najmniej 33,3% i wystąpili najliczniej.

Wśród zawodów osób bezrobotnych długotrwale najliczniejsze były zawody związane z handlem, gastronomią i usługami (sprzedawca, krawiec, robotnik gospodarczy, sprzątaczką, kucharz, stolarz, fryzjer, mechanik samochodów osobowych, piekarz, cukiernik,), zawody związane z budownictwem i przemysłem (ślusarz, robotnik budowlany, murarz, robotnik pomocniczy w przemyśle, stolarz, tokarz w metalu) oraz zawody związane z rolnictwem (technik rolnik, rolnik).

5. Przyczyny długotrwałego bezrobocia i bariery utrudniające podjęcie zatrudnienia przez osoby długotrwale bezrobotne. Problem mobilności siły roboczej

Jak wynika z badania pn. „Zjawisko długotrwałego bezrobocia w województwie podlaskim”⁶, na rozmiary długotrwałego bezrobocia na danym lokalnym rynku pracy wpływają 2 grupy czynników: zewnętrzne i wewnętrzne.

Czynniki zewnętrzne to przede wszystkim *ogólna sytuacja na danym rynku pracy*, liczba podmiotów oferujących miejsca pracy, rozwój przemysłu czy usług napędzający rozwój gospodarczy i powodujący zwiększony popyt na pracę nie tylko wysokiej klasy specjalistów, ale i pracowników usług czy też robotników wykwalifikowanych i niewykwalifikowanych. Upadek jednego dużego pracodawcy w danej miejscowości powoduje, że bez pracy pozostaje duża rzesza osób, które nie mają alternatywy do podjęcia innej pracy na miejscu i masowo rejestrują się w urzędach pracy, bądź zmuszeni są wyjeżdżać poza miejsce zamieszkania. Bardzo istotna w tym momencie ze szybka reakcja ze strony służb zatrudnienia, aby nie dopuścić do pojawienia się i utrwalenia postawy bierności.

Z rozwojem gospodarczym związany jest również czynnik infrastrukturalny, taki jak np. *rozwinięta sieć komunikacyjna*, stymulujący powstawanie firm na miejscu, a jednocześnie ułatwiający mobilność pracowników i umożliwiający dojazdy do pracy do innej miejscowości. Zamieszkiwanie terenów typowo wiejskich bądź przygranicznych, a do takich należą powiaty: augustowski, kolneński, moniecki i sokólski, ogranicza z jednej strony podejmowanie pracy w miejscu zamieszkania ze względu na brak miejsc pracy, a z drugiej utrudnia chociażby codzienne dojazdy do pracy w innej miejscowości.

Autorzy badania zauważają również wpływ istnienia „szarej strefy” na długotrwałe pozostawanie osób bezrobotnych rejestrach urzędów pracy, co niekoniecznie jest tożsame z pozostawaniem bez pracy, z tym że jest to praca nierejestrowana. Szacuje się, że tego typu aktywność wykazuje około 30-40% bezrobotnych zarejestrowanych w urzędach pracy.

Druga grupa czynników wpływających na długotrwałe bezrobocie to **czynniki wewnętrzne**, czyli postawy, umiejętności i doświadczenia osób pozostających bez pracy. Z ww. badania wynika, że podstawową przeszkodą w podjęciu aktywności zawodowej jest *brak mobilności* i chodzi tu o mobilność trojakiego rodzaju: *mobilność przestrzenną*, czyli niechęć do opuszczania miejsca zamieszkania w poszukiwaniu pracy, *mobilność*

⁶ „Zjawisko długotrwałego bezrobocia w województwie podlaskim”, Podlaskie Obserwatorium Polityki Społecznej Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku 2011, s. 118 i nast.

http://www.pops.up.podlasie.pl/uploads/upload/raporty/drugi/Zjawisko_dlugotrwalego_bezrobocia_w_pel2.pdf
(24.10.2014)

edukacyjną, rozumianą jako niechęć do doszkalania się, zdobywania kwalifikacji umożliwiających podjęcie pracy oraz *mobilność zawodową*, związaną z koniecznością całkowitej zmiany zawodu, czy przebranżowienia się. W tym zakresie dużą rolę odgrywa doradztwo zawodowe, edukacyjne i wsparcie psychologiczne, dzięki którym możliwa jest zmiana nastawienia i uświadomienie konieczności podjęcia wysiłku w celu rozwoju zawodowego i osobistego, a także ukierunkowanie tego rozwoju poprzez szkolenia i kształcenie w dziedzinach odpowiadających potrzebom danego lokalnego rynku pracy oraz potencjałowi jednostek.

Istotną barierą w aktywności zawodowej jest również postawa samych jednostek. Część osób długotrwale bezrobotnych ma utrwaloną postawę bierności obejmującą nie tylko poszukiwanie pracy, ale i inne sfery życia (bezradność życiowa, unikanie kontaktów towarzyskich) i z tymi osobami należy pracować nad ich aktywnością i motywacją i zmianą postawy wycofania. Są one niejednokrotnie beneficjentami pomocy społecznej, co dodatkowo pogłębia ich bierność w poszukiwaniu zatrudnienia. Jest też jednak grupa osób bezrobotnych, którym nie zależy na podjęciu legalnego zatrudnienia, a jedynie na ubezpieczeniu zdrowotnym bądź uniknięciu osiągnięcia legalnych dochodów, które mogłyby zostać zajęte na poczet zobowiązań, np. alimentacyjnych. Obie grupy osób bardzo trudno zaktywizować.

6. Aktywizacja zawodowa osób długotrwale bezrobotnych przez powiatowe urzędy pracy i efektywność podstawowych programów rynku pracy

Do urzędów pracy woj. podlaskiego zgłosiło się w ciągu całego 2013r.⁷ 34350 osób, które pozostawały w rejestrze powiatowego urzędu pracy łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich 2 lat. Stanowiło to 43,1% wszystkich nowo rejestrujących się bezrobotnych. Najwięcej osób długotrwale bezrobotnych wróciło po stażu – 2866 osób (8,3%), po szkoleniu – 964 osoby (2,8%) oraz po pracach społecznie użytecznych – 931 osób (2,7%). Porównując te dane z danymi dotyczącymi napływów ogólnej liczby bezrobotnych, można zauważyć, że są one zbliżone. Jedynie wyraźnie większe wartości są odnotowywane w stosunku do powrotów osób długotrwale bezrobotnych do rejestrów urzędów pracy po zakończeniu prac społecznie użytecznych.

⁷ W związku z tym, iż analiza aktywizacji zawodowej osób długotrwale bezrobotnych jest powiązana z analizą efektywności podstawowych programów rynku pracy, która jest przeprowadzana raz w roku i ostatnie dane dotyczą 2013r., w niniejszym rozdziale przyjęto dane z 2013r.

Tabela 11. "Napływ" do bezrobocia i "odpływ" z bezrobocia" osób długotrwale bezrobotnych w 2013 roku (w okresie sprawozdawczym)

Wyszczególnienie	Bezrobotni ogółem		Długotrwale bezrobotni	
	Liczba	%	Liczba	%
Bezrobotni nowo zarejestrowani "napływ", z tego rejestrujący się:	79729	100,0	34350	100,0
- po raz pierwszy	16914	21,2	x	x
- po raz kolejny, w tym powracający do rejestracji:	62815	78,8	34350	100,0
- po pracach interwencyjnych	432	0,5	134	0,4
- po robotach publicznych	788	1,0	341	1,0
- po stażu	7507	9,4	2866	8,3
- po odbyciu przygotowania zawodowego dorosłych	1	0,0	0	0,0
- po szkoleniu	2095	2,6	964	2,8
- po pracach społecznie użytecznych	1017	1,3	931	2,7
- po zakończeniu indywidualnego programu zatrudnienia socjalnego lub podpisania kontraktu socjalnego	181	0,2	54	0,2
Bezrobotni wyrejestrowani "odpływ", w tym z powodu:	77545	100,0	31450	100,0
□ podjęcia pracy, z tego:	36092	46,5	12260	39,0
▪pracy niesubsydiowanej	31361	40,4	10201	32,4
- w tym pracy sezonowej	3440	4,4	1410	4,5
▪pracy subsydiowanej, w tym:	1201	1,5	2059	6,5
- w ramach prac interwencyjnych	1201	1,5	596	1,9
- w ramach robót publicznych	1103	1,4	674	2,1
- z tytułu podjęcia działalności gospodarczej	1520	2,0	498	1,6
- w ramach refundacji kosztów zatrudnienia bezrobotnego	845	1,1	269	0,9
□ rozpoczęcia szkolenia	2066	2,7	910	2,9
□ rozpoczęcia stażu	6855	8,8	3000	9,5
□ rozpoczęcia przygotowania zawodowego dorosłych	19	0,0	3	0,01
□ rozpoczęcia pracy społecznie użytecznej	180	0,2	930	3,0
□ rozpoczęcia realizacji indywidualnego programu zatrudnienia socjalnego lub podpisania kontraktu socjalnego	371	0,5	243	0,8
□ odmowy bez uzasadnionej przyczyny przyjęcia propozycji odpowiedniego zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej lub uczestnictwa w aktywnych programach rynku pracy	1032	1,3	513	1,6
□ niepotwierdzenia gotowości do pracy	19695	25,4	8440	26,8
□ dobrowolnej rezygnacji ze statusu bezrobotnego	5945	7,7	2802	8,9

Dane: WUP w Białymstoku

Rejestry bezrobotnych opuściło 31450 osób długotrwale bezrobotnych, czyli 40,6% ogółu bezrobotnych wyrejestrowanych. Najczęstszą przyczyną wyłączeń tych osób z ewidencji urzędów pracy w 2013 r. było podejmowanie pracy. Z tego powodu wyłączono

12260 osób długotrwale bezrobotnych (39,0% „odpływów”), z czego pracę niesubsydiowaną podjęło 10201 osób, a subsydiowaną – 2059 osób. Odsetek dotyczący podjęć pracy przez osoby długotrwale bezrobotne, zwłaszcza pracy niesubsydiowanej, jest znacznie niższy niż przez ogół zarejestrowanych bezrobotnych (39,0% wobec 46,5%). Natomiast odsetek osób długotrwale pozostających bez pracy wyłączonych z tytułu podjęcie pracy subsydiowanej jest ponad 4-krotnie wyższy niż wśród ogólnej populacji osób bezrobotnych (6,5% wobec 1,5%). Osoby długotrwale bezrobotne częściej niż ogólnie kierowane są również do odbycia szkolenia, stażu u pracodawcy, a przede wszystkim do udziału w programie pracy społecznie użytecznej. Szkolenie rozpoczęło 910 osób z omawianej kategorii bezrobotnych (2,9% „odpływów”), a na staż zostało skierowanych 3000 osób (9,5% „odpływów”). Prace społecznie użyteczne rozpoczęło 930 osób (3,0% „odpływów”), przygotowanie zawodowe dorosłych - 3 osoby (0,01% „odpływów”), a z tytułu realizacji programu zatrudnienia socjalnego lub kontraktu socjalnego wyłączono 243 osoby (0,8% „odpływów”).

Wskaźnik płynności rynku pracy dla osób długotrwale bezrobotnych, rozumiany jako stosunek liczby osób podejmujących pracę w ciągu 2013r. do liczby osób nowo zarejestrowanych w tym czasie, wyniósł 35,7%. Dla porównania, dla całej zbiorowości bezrobotnych wskaźnik ten wyniósł 45,3%.

Również **efektywność podstawowych programów aktywizacji zawodowej** realizowanych przez osoby długotrwale bezrobotne jest niż w ogólnej zbiorowości bezrobotnych. Efektywność zatrudnieniowa podstawowych programów rynku pracy (Tab. 8) w grupie osób długotrwale bezrobotnych wyniosła 55,5% (wobec 60,6%). Największą efektywnością zatrudnieniową charakteryzowały się takie programy, jak: prace interwencyjne (73,6%) oraz staże u pracodawcy (71,2%).

Tabela 12. Efektywność aktywnych programów rynku pracy według wybranych kategorii bezrobotnych w woj. podlaskim w 2013r.

Wyszczególnienie	X	Aktywne programy rynku pracy:									
		szko- lenia	staże	przygotow anie zawodowe dorosłych	prace interwen- cyjne	roboty publi- czne	prace społeczni e użyteczne	Efektywność zatrudnieniowa podstawowych form	usługi porad- nictwa zawo- dowego	szkolenie w Klubie Pracy w zakresie aktywnego poszukiwania pracy	zajęcia aktywiza- cyjne
Bezrobotni ogółem, w tym:	*	2109	6916	19	1201	1103	1080	12428	-	450	2929
	**	2120	7631	3	1294	1133	1075	13256	21947	428	2789
	***	869	5358	3	1014	668	127	8039	6382	68	447
	****	41,0	70,2	100,0	78,4	59,0	11,8	60,6	29,1	15,9	16,0
długotrwale bezrobotni	*	910	3000	3	596	674	930	6113	-	343	441
	**	899	3254	2	639	688	924	6406	10359	323	425
	***	292	2316	2	470	383	92	3555	2742	49	28
	****	32,5	71,2	100,0	73,6	55,7	10,0	55,5	26,5	15,2	6,6

gdzie:

* Liczba osób, które uczestniczyły w programie

** Liczba osób, które zakończyły uczestnictwo w programie

*** Liczba osób, które uzyskały zatrudnienie w trakcie lub w okresie 3 miesięcy od zakończenia uczestnictwa w programie

**** Efektywność (procentowy udział uczestników podejmujących pracę w liczbie kończących uczestnictwo w programie)

Dane: Załącznik nr 6 do sprawozdania MPiPS-01 „Aktywne programy rynku pracy” za 2013 rok

Sporządziła:

Marzanna Wasilewska

Wydział Badań i Analiz

WUP w Białymstoku